

Elınara Akimova: - Xoş gürdük. Sizin hər biriniz uşağ adöbiyyatın çağdaş durumuna yaxından bələd olan, bu işin içində olan insanlar. Yəqin razılaşırız ki, bütün sahələrdə olduğu kimi, uşağ adöbiyyatına münaşibətdə də komitəyə dəreəsi keyfiyyətlə nisbətən qat-qat artıq olan bir durumdə yaşayırıq. Uşağın daxili duyğularını, sevincini, əzablarını, psixoloji rühi yaşantılarını bütöv şəkildə orada qayan əsərlərə ehtiyacımız böyükdür. Bu problem bütün dövrlərdə olduğu kimi, bu gün də aktual olaraq qalmaqdadır. İstərdim, sualıma Zəhid Xoş cavab versin. Zəhid müəllim, məlumdur ki, uşağın zövqü, həyat hadisələri haqqında anlayışı illə dəfə oxuduğu kitabları tərsi alında formalaşmağa başlayır. Ümumiyyətlə, bu gün məcar nə qorunur, bəsmüniyyətə, qorunmur, yəni uşağ adöbiyyatının vəziyyəti sizcə, indi nə vərdədir?

Zahid Xəlili: – O məsələləri müstəqil dövründən özünə bəri bir-bir qarşı etsek, daha yaxşı olur. Müstəqilliyə qədər bizim uşaq ədəbiyyatımız, məən şəxsən bu məsələdə qatı amination ki, böyük miqyasda çox qabaqda gedən bir ədəbiyyatı idi. Yəni ona haqiqətdən, xüsusi həmmət edərdilər. Mislal xüsus, Mostafə Günər, İlyas Təpdiq var idi, sonarə bizim bir sıra başqa yazıqlarımız var idi. Bərdin birə 90-cı illər hadisələri baş verirdi. Mən belə güman edərdim ki, tarixin sair döngələrində həmişə sivilizasiya yeniliklər baş verirdi, ədəbiyyatın özündə yeniliklər, dirçəliş baş verirdi. Bizdə o sair döngə oldu, nəticədə müstəqillik qazanıldı, bizim döğrudən da, həyatımız təamamlandı deyirdi, amma uşaq ədəbiyyatımız da, belə böyük ədəbiyyatımızda da o dirçəliş, o tarixənsiz əldə. Şəxsən mənə on gözəlyərdim ki, mənin qarşıma cavan, itədadlı bir şair çıxaq və deyəcəkd: "Uşaq əsərinə bax, belə yazıqlar". Amma təəssüf ki, bu, olmadı. Mən bunun səbəblərini düşünürəm. Bunun səbəbləri nədir? Əvvəla, hər şeydən əvvəl bunun bir səbəbi əla keçid dövrün özü oldu. Keçid dövründə, əz qala, hər şeyi sorbət buraxıldı və kim nə yazdısa, hamısını başlağıda qəp eləməyə. Xüsusi şair fikir verirdi. Çəşəm Nəcəfzadə bir antoloji yazıqlar, tərib elədi, hansı ki, uşaq ədəbiyyatımız imdədi, onun içindədi. Amma şair o antologiyaları götürür oxuyur. Orada yazıqların böyük əksəriyyəti nənələr və babalardır. Bunlar öz uşaqqlarına, nəvələrinə qəş yazıqlar. "Nəvəm gözəldir", "nəvəmin gözli bu cür, qəşi bu cürdür" və s. Bununla ədəbiyyat yazıqların mümkün deyil. Ədəbiyyatə yenir, itədadlı gənclər zəlimlədi.

Elmara Akimova: - Nəsil yenilənməsi olmalıdır əlbəttə.

Zahid Xəlili: - Bəli, tələməməlidir. Bunun bir səbəbi o oldu ki, kimi nə yazdısa, onu kitab şəklində, qəzetdə, həttə özünü qəzet açaraq, başladılar çap etməyə. İkinci, bəzı-büyük ədəbiyyatdan uzaq düşdük. Rusiya kimi bir ölkənin ədəbiyyatından uzaq düşdük. Yeri gəlmişkən, sizə deyim ki, Azərbaycan ədəbiyyatını Rusiyada niyə tanıyırdılar? Özümdən danışanda üz istəyirəm, amma hər halda mən onu deyim.

Elnara Akimova: - Buyurun!

Zahid Xəlil: - Mənim bir kitabım çıxmışdı Moskvada, "Podroçneye izdaniye" deyirdilər də onda.

“Ədəbiyyat qəzeti”nin

Uşaq ədəbiyyatının problemləri

"Salam Cirdan". Deməli bunu hazırlayıb "Detskaya literatura" nəşriyyatında, dedilər ki, buna öz şəxsi yazışın Azərbaycanca. Və dərhal da əlavə elədiklər ki, Kaina Ivanovna - şəbənim müdri, dedi ki, bəs Anar buna öz şe'r yazarmı? Dedim niyə yazmır? Mənnuniyyətlə yazar. İcaza verin, mən Anarla o qədər saxlayım. Mən zəng elədim Bakıya, dedim, Anar xarici səfərdədir. Bəlo olanda dedim ki, icazə verin bunun öz şəbənim mən özüm yazıram. O kitabla qaribo olsa, ön sözü özüm yazmışam. Mən indi bu misali nəyə gətirdim? Deməli, o zaman Alla Axundova var idi Moskvada. Bizim kitabımların, dostlarımızın kitablarını tərcümə eləyib Moskvada çap eləyirdi. Gözəl də tərcüməci idi. Məsələn, Yuri Kuşak bizim tərcüməçilərimizdən biri idi. Yuri Kuşak haqqında Mustay Kərim mənəm kitabımı aldı. Məmməkubt yazmışdı ki, "Zahid, mən çox sevinirəm ki, sən Yuri Kuşakla dostluq edirsiniz. Yuri Kuşak - master slova". "O şe'rün ustasıdır". Yəni bəlo adamlar bizi Moskvada təqdim eləyirdi və biz o dli vasitəsilə də, şəbşəhis ki, dünyəyə yul tapırıdıq. İndi burada Azərbaycan dili ilə, sən hara yul tapacaqsan? Yəni o ki, kəşafın qabağını bir o da aldı. Üçün-cünə, ödəbiyyata gələn qüvvələr mən bəlo hesab edərdim ki, bəzəndə mən bəlo təqdim, icmamiyən mənəndə, uşaq ödəbiyyatının təqdisi sifir vəziyyətiyndirdi. Ələ bəylik vəziyyətiyətim də təqdisi, Az-er-xon mən, Əlnarə xanım, sizin Mosqolərinizi oxuyuram, başqa qaribo müəlliflərin Mosqolərinizi oxuyuram. Mənim, doğrudan, üroyim fərohlo dölur ki, özə imzalar gəlir. Özü də mən "Ədəbiyyat qəzeti"-nə, Azər müəllim, sizin təşəkkür edərdim ki, istəddəli imzalan çap edərsiniz. Bunun

ox yaxşıdır. Amma uşaq ədəbiyyatın tərtibini, dostu yox düşürəcəkdir. İcazə versən, tədim Oğsəmi də təndirgək cloyım, bəyqə gəlondə dənizdə Qardaş, niyə uşaq ədəbiyyatı ədəbiyyatıdır olmur, bu insaıların bizi? Nə bir dəfə Yazıcılar Birliyinə gətmişdim, lifin qabağında bir qız uşağı kəsdi qabağımı. Dedi, sizə seir oxuyamıx istəyirəm. Dedim, a bala, mənims işin var, dördm var, gedirəm işəyşə almağa, filan. Dedi, yox e, birarə doqqu. Mən saxlaydım dəfə yazıcıların saat seirlerini oxuydum. Uşaqların hətiyyəti var. Bunlar böyük adamlardan, yaşlı adamlardan, bəyqə təcürbəsi olan adamlardan istifadə etməyir istəyirlər: Buna görə də mən belə istəyirəm. Ədəbiyyatı, uşaq ədəbiyyatı seir edirik ki, uşaq ədəbiyyatı

Qəşəm Nəcəfzadənin tərtib etdiyi kitabda yaxşı şeylərə də rast gəldim. Məsələn, biri sizdə, "Ədəbiyyat qəzeti"ndə işləyir - Sərvaz Hüseynov. Onun da əsərləri var. Onun da kitabları var. Onun da şeirləri var. Onun da nəzəmləri var. Onun da dramaları var. Onun da...

Hər şey o məqamdan başlamalıdır. Uşaqlara göstərilən qayğı və diqqətdən. Onları cəmiyyətin layiqli vətəndaşı kimi yetişdirmək zərurətini məna və missiya olaraq dərk etmək və prioritet istiqamətə çevirmək özündən. Bəs sabahkı bir uşaq ədəbiyyatı sisteminin düzgün qurulmasına yönəlməmiş cəhdlər varmı? Sualınıza cavab aramaq təqii ilə "Ədəbiyyat qəzeti"nin növbəti "Müzakirə saati"ndə diqqət məhz bu sahəyə - uşaq ədəbiyyatının problemlərini şərh etməyə yönəldtik. Beləliklə, müzakirəyə qatılurlar: fil.üz.e.dok., professor, şair, pedaqoq Zəhid Xəlil, AYB Uşaq ədəbiyyatı seksiyasının rəhbəri Qəşəm Nəcəfzadə, F.Köçəri adına Respublika Uşaq Kitabxanasının direktoru Səhla Qəmbərliyə, elm işləri direktor müavini Zəhrirə Dadaşova, uşaq yazıçısı Səvinc Nuruqızı, z.f.əl.dok. Aygün Bağrılı, fil.üz.f.əl.dok., "Ədəbiyyat qəzeti"nin baş redaktoru Azər Turan və fil.üz.f.əl.dok. Elnarə Akimova (moderator).

Azər Turan: - Mütləq dərc edirik, Zahid müəllim. Amma siz təzələnmə deyərək, konkret nəyi nəzərdə tutursunuz?

Zahid Kollı: - Yoni, hotta yaşlı
yazıçılardan deyirmi ki, bunların
haradası 60-a yaxın yaşı var. Mos-
kova, bir *Semqayıt* kitabxanasında
işləyir, bir orda, burda. Baxırmı ki,
oñe bunlar da dadda-baba qaydasında
yazırlar. Bu gün mən gələndə mən
şairə görüşmüşəm. Gəncdə yaşa-
yıy. Deyir, mən çalışmır ki, son ki-
mi olum. Dedim mənün kimi yaz-
mağa çalırsı, mən yazdım, qur-
tardı, indi bundan qabağa getmə-
kə lazımdır, yüksəyə qalxməq lazı-
mır, təzə mövzulə tapmaq lazımdır.
Son mən olub nə olacağasın ki? Bax
bela, Hələlik bu oğdur.

Elnara Akimova: Qəşəm müəllimin yaxşı bir ifadəsi var. Deyir uşaq ədəbiyyatına uşaq kimi yanaşmayın.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Uşaq ədəbiyyatını uşaq yerinə qoymayın.

Elnarə Akimova: - Zəhmət
məllimdən də deyir ki, əvvəlki kim
yaza bilirmiki. Bəlkə bu fikrim bizi
az qoribo təsir bağışlayacaq. Amma
məsuləm, mənə elə gəlir ki, dünə-
da get-gədən arxı çaxılmalarmızı
böhərinin, belə deyək, depressiya
hallarının da uşağ ədəbiyyatına or-
suz gəlməsinə zədəsi deyir. Elə
bil ki, insanın içindəki uşağ sağlığı,
uşaq səmimiyyəti gətirdikcə azalır,
yoxa çıxır. Uşağ ölümlərinin sayı
artıb və ədilmişicə sözün də təsir
qüvvəsi əlverişli.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Haqlısınız. Eləmrə xanım, Amma mən Zəhid müəllimin fikirlərinə cavabla başlanmaq istəyirəm sözümlə. Ötən bütün dediklərdə - istər təqəddir, istər təqəddirləriylə razıyam. Düz deyir bizim əhsəsqal. Bir şey deyim ki, yaxın illərdə Azərbaycan Yaxşılar Birliyi ilə Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun birgə keçirdiyi uşaq ədəbiyyatıyla bağlı elmi konfransında uşaq ədəbiyyatının təhlilində, tədqiqində böyük rol açıldı. Məna elə gəlir ki, bu rezonans da oradan doğuldu. Siz də oradavdınız.

Elnarə Akimova: - Elə Yazıçılar Birliyində də mütəmadi keçirir.

lirdi uşaq ədəbiyyatına dair müşavirələr. Müxtəlif yaradıcılıq müşavirələri keçiriləndə uşaq ədəbiyyatı da həmişə diqqət mərkəzində olurdu.

Qəşəm Nəcəfzadə: Elodir, müəmmidi olurdu. İndi, mon sizə bir şeyi deyim. Bu gün əşq odobiyatın üçün iki problem var: Bir yazıcının özün problemidir, ik problemi, biri do onun nəsi, poligrafiya, oxucuları cədlirəmsi. kitabxana, əşq teatrını, əşq doğru var is. Zahid müəllim əşq doəşq deyir ki, bozən bizim böyük, otı və gənə əşq yazmalarını əşq şeri ilo əşqlər haqındaki şeri cədlir. Gütlürü navosino şeri yazır. Bu, əşq şeri deyil. Əşq şerində əşq psixologiyası, əşq düşüncəsi olmalıdır.

Azər Turan: - Əhməd Cəmilin "Can nəsi, bir nəğni de" şeri əşq şeridir, yoxsa əşqlər üçün yazılmış şeridir?

Qəşəm Nəcəfzadə: - Uşaq şeridir. Çünki uşaq deyir onu.

Azər Turan: - Amma o uşaq ki, yaşa dolsa da, ömrün hansı çağında olsa da, nöinki nənəşiz, babasız, hətta atasız və atasız qalsın da, özünü ata, ana, baba və nənə olsa da bu

müzakirə saati

şeyr onun şəridir. Tozo, güllü yorga-
nını üzünə çəkib, kirkipikli qovuşa-
qovuş: "Can nənə, bir nağıl de!"
- söyləyən o körpə oğlan indi varmı-
dır, yoxmudur? Amma o nağıl doğ-
malığı, nağılıq, masalçıq nənənin
məhəməliyi unudulmur. Şəro və
duygulara ehyə verir.

Zahid Xəlil: - Azər müəllim,
burada istəyirəm qarışm sərbəstə.
Çox maraqlı bir şeyə toxundunuz.
Bizim ədəbiyyatşünaslığın bir qü-
suru da var. Gəlin bunu etiraf edək.
Biz uşaq ədəbiyyatı ilə böyük ədə-
biyyatı həmişə ayırıraq.

Azər Turan: - Bəli, ayırıraq.
Amma ayırmaq lazım deyil.

Zahid Xəlil: - Bunu ayırmaq la-
zım deyil. Tutaq ki, ilin noticoların-
dan danışsın, 5-6 donu da uşaq
ədəbiyyatından danışsın.

Azər Turan: - Belinskinin belə
bir fikri var: "Yazın... ancaq elə
yazın ki, nəsihət, oxlaq dərsi, quru
mühakimə mümkün qədər az ol-
sun, bunları heç böyüklər də sev-
mirlər".

Qəşəm Nəcəfzadə: - Mən hə-
mişə qurultay öncəsi mürəzəfərdə
də demişəm ki, uşaq ədəbiyyatı ilə
böyük ədəbiyyatı arasında fərq çox
azdır. Kim deyir bilər ki, C.Məmmə-
dov qələmədən "Buz" hekayəsi
uşaqlar üçün, ya böyüklər üçün?
Kim deyir bilər bunu? Amma mən o
fərqi özünü keçərək uşaq şəridən
uşaqlar haqqında şərin fərqi deyirəm.
Mən böyüklik üçün deyəndə
fərq çox alırsınız. Yəni bunlar elə bi-
lirlər ki, tükü, döyşən, cücü, qarış-
qa - bunlardan yazanda uşaq şəri
olur, Amerikanın, Avropadan yazan-
da, müharibədən yazanda bu
böyük şəri olur. Elnarə xanımın sö-
zünə gəlirik ki, bözən müharibə
adama elə ağlalar ki, uşağın hisslə-
rinə toxuna bilməz. Uşağı va ağılayı-
şı ilə o uşaq şərinə yazanda bilər.
Türk şairi İsmayıl Uyaroglu var, de-
yir ki, "hor silah bir cür partlar. Ta-
panca "dan", top "bom", bomba
"bomb", raket "gumb", bomb
yanmı harasından olursa-olsun, uşaq
lər eyni cür ağlar - "ah". Yəni istər
müharibə olsun, orada yəno da uşaq
var. Belkə atılan bombanı öz ayaq-
cağı biləcək. Və yaxud deyək ki,
həmin tür şairinin bir şəri var. Şer-
bəşir şəridir. Deyir ki, "Ey qar, bir az
isti-yaşuq bəninimçin, atamın pufu
yoxdur paltı almağa". Bizim uşaq
şerimizdə mən yarıdıcılıq məsələ-
sindən danışırıq, şair bu fərqi bil-
mir, şair öz yerində didaktikaya,
nəsihətçiliyə o qədər üstünlük verir
ki, "hamı 5 almalıdır, hamı vətən-
pərvərdi, hamı Qaqarındır". 2 alan
uşaq da var, uşağın qorxağı da var,
ayağı ilibş yuxulma da var. Bunlar
hamısı bəzi proseslərdir. Bir də
onu deyim ki, XX əsrin əvvəllərində
dəki ülkü obrazı ilə XXI əsrin əv-
vəllərində arasındakı ülkü arasında
fərq yoxdur. Düzüldür, bioloji cəhətdən
ülkü olar bilər. Ancaq tofəkkər,
filoloji cəhətdə heç olmasa, ülküyə
yeni bir çatır verilə bilər.

Elnarə Akimova: - Biz Cirtə-
ni bu günə proyeksiyalasaq, bir
qəhrəman kimi doğulmuş maraqlı
olur uşaqlar üçün. Belkə biz onu
yeni versiyada təqdim edə bilərik.

budu problem?

Zahid Xəlil: - Eləmişik. Biz
neçə il bundan qabaq "Cirtəni" jurn-
alçı çıxardırdıq. "Mina media" nə-
şiriyatı evi vardı. Toxminon jurnalın
12 nömrəsi çıxdı. Redaktoru da Ay-
gün Bünyadzadə idi, yarıdıcı qrup-
un direktoru mən idim. Cirtəni
yeni versiyada vermişdik. Uşaqları
sevdirdi Cirtəni. Cirtəni müasir dū-
şüncəli idi. Ümmüyyotla, bugünkü
Azərbaycan ədəbiyyatında primitiv
uşaq ədəbi nümunələri yaranır. Yəni
yazıcı nəzərində uşağı o qədər
balacalaşdırır ki, oxuyuram gülmə-
li gəlir. Uşaq heç yaxın düşməz o
şəro. Çünki özü primitiv fikirləşir.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Uşaq şəri
alınmış deyə bilər.

Seyvinc Nuruqızı: - Əslində,
uşaq şəri çox böyük yarıdıcı məh-

uşaq hanı zamanododir, heç olma-
sa fərqiə varirlər görəsən?

Qəşəm Nəcəfzadə: - Monim
Seyvinc xanıma bir sualım var.

Seyvinc Nuruqızı: - Buyurun!

Qəşəm Nəcəfzadə: - Primitiv
uşaq obrazı olan bir fakt də, bir də
müasir düşüncəli uşağa bir fakt də.
Bozən uşaq elə primitiv fikirləşə
bılır ki, o, ədəbiyyat olar.

Seyvinc Nuruqızı: - Yox, yox,
mən onu demirəm.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Yaxud
bozən uşaq elə müasir fikirləşər ki,
o, ədəbiyyat olmaz.

Azər Turan: - Fransız Şarlı
Pepponun 300 il əvvəl yazdığı
"Qırmızı papaq" nağılı bu gün də
bizim çağdaşımızdır. 300 ildən son-
ra da müasir olacaq. Çünki ədəbi
fakt olaraq misilsizdir. Böyük ədə-

nozarət edən yoxdurmu?

Şahla Qəmbərova: - Niyə yox-
dur ki?

Elnarə Akimova: - Bos o za-
man bu kitablar capa necə yol tapır?

Şahla Qəmbərova: - Ümmüyyotla,
mon sizə deyim ki, 90-cı illər
qədər bizdə "Kitab palatası" de-
yilən bir qurum var idi. Belə deyək
da, kitabların senzura dan keçdiyi
bir qurum idi. "Qlavir" idi. Yəni
hor kos istədiyi ədəbiyyatı nəqr et-
dirə bilməzdi. Zahid müəllim yaxşı
bılır onu.

Zahid Xəlil: - Bəli

Şahla Qəmbərova: - Çünki
müzakirə olunurdu. Kitabla qiymət
verilirdi. İndi o yoxdur. Kitab pala-
tası demək olar ki, dağıldı. Hal-
hazırda onun müəyyən bir hissəsini
Milli Kitabxana yerinə yetirir. Amma
o da bütünlükdə çatdırə bilməz.
Əslində bəyq Zahid müəllim dedi,
mən onunla rəziyəm. Uşaq ədəbiyyatı
böyük ədəbiyyatdan seçmək
olmaz. Uşaq ədəbiyyatı ədəbiyyatın
bir növüdür, janrıdır. Biz uşaq
ədəbiyyatı deyəndə elə o illərdə

Şahla Qəmbərova: - Milli
matnərdən sərbəst gedir.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Üstündə
tərcüməsi yoxdurmu?

Şahla Qəmbərova: - Müasir
ədəbiyyatın tərcüməsi yoxdur. Ke-
çən il Sergey Mixalkovun yoldaşı
bizə öz şəxsi fondundan yeniyet-
mələr üçün böyük sərçiyədə ədəbi-
yyatlar verdi. Bu rus bəlməsinin
uşaqları üçündür. Bos Azərbaycan
bəlməsi? Azərbaycan dili bizim
milli dövlət dilimizdir.

Azər Turan: - Bizdə kim ver-
sin onu?

Şahla Qəmbərova: - Bos ona
görrə neçə vaxtdır deyirəm ki, mən
yaxşı bilirməm, neçə dəfə müraciət
də eləmişəm, gəlin Pedagoq Uni-
versitetin, Bakı Dövlət Universiteti-
nin filologiya fakültəsinin tələbələ-
ri var, yaxşı oxuyan uşaqlar var, ola
bılır ki, yazılar var, amma üzə ci-
xarda bilmirlər, utanırlar, sığıntı
içərisindədirlər. Zahid müəllimi
görründə, tobi ki, o, əsərcək. Qəşəm
müəllimi görründə, albəttə ki, uta-
nacaq. Amma artıq onlara da yol
açmaq lazımdır ki, öz sferaları çər-
çivəsində yavaş-yavaş gətsinlər.
Həmçinin Rəssamlıq Akademiyası-
nın onları uşaq ədəbiyyatına uyğun
səkil çəkmə uşaqları, illüstratorları
təpmaq lazımdır.

Azər Turan: - Yeri gəlməşkən,
danırmarkı rəssam Xeruf Bidstrup
məxsus olaraq uşaqlar üçün çək-
mirdi. O, əsərlərini tamaşaçıya
- uşağa və böyləyə eyni zamanda təq-
dim edirdi. Hor kos də roslərdə
öz təsəvvür müqayisə ilə nəzər yeti-
rirdi. Uşaq onu uşağı nəqtiyə-nəzəri
ilə, böyük isə böyük nəzəri ilə ba-
xırdı. Yəni Xeruf Bidstrup rəss-
miloru uşaq da, böyük də maraqla
bəxirdi. Onun "Dünya rəssamın gö-
zü" kitabı yeddindən yemisi
- nəvədən bəyaya qədər hamının se-
vimli kitabıdır.

Şahla Qəmbərova: - Bizdə
Anif müəllimin öz istəyirəm, 70-
75 yaşlı var, xalq nağıllarının illü-
stratorudur, o həmişə çox bilməz
axı. Artırmaq lazım deyil bunlar.

Azər Turan: - Bunun yolu nə-
dir?

Seyvinc Nuruqızı: - Yolu odur
ki, birləşmək lazımdır.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Yolu qo-
narmdır.

Seyvinc Nuruqızı: - Hor şeyi qo-
narmdan başlamaq olmaz.

Azər Turan: - Bilirsiz necədir,
Qəşəm müəllim. "Yay səbən" şəri-
ni yazanda Abbas Səhhot, "Tiq-
qaxı" nı yazan Abdulla Şaq, "Qa-
raq qız" nı müəllifi Süleyman Sani
Axundov fikirləşməli qonarm ba-
rəndə? Böyük ədəbiyyatın yolu qo-
narmdan keçmir.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Bilirsiz-
ni, o dövrün tələbələri başqa idi.

Seyvinc Nuruqızı: - Qəşəm
müəllim, mən sizlə razı deyiləm.
Əvvəlcə yazı bilsin, sonra qonarı
verilər də.

Qəşəm Nəcəfzadə: - İcazə ve-
rin, fikrimi deyim. Mən faktla da-
nışmaq istəyirəm. İstəyirəm ki, ha-
mınız faktla danışağ. "Altun" nəş-
riyyatının 1-ci sinif üçün Azərbaycan
dili dərsləri buraxılıb. Oradakı
şerlorə baxdım, çox mənəşiz şer-
lorə. Hətta oradakı müəllifləri in-
ternətdə axtarıya verdim ki, gər-
dim bu şerlorə müəllifləri kimindir, mən
tanımıram. Baxdım ki, biri korrek-
tordu həmin nəşriyyatda, biri re-
daktordu, biri işçidir, biri katibdir.

*Bizim ədəbiyyatşünaslığın bir qüsuru da
var. Gəlin bunu etiraf edək. Biz uşaq ədəbi-
yyatı ilə böyük ədəbiyyatı həmişə ayırıraq.*

suldu. Çox zövqlü adamın, çox in-
tellektual adamın yaratma biləcəyi
qüsurlardır. Uşaq şərinə kasad adam
yazanda bilməz. Mən belə başa düş-
ürəm. Yəni uşaq şərinə elə uşaqlar
deyirib keçirlər. Mən oxuyuram, gül-
məyim gəlir. Məgər bizim uşağı-
mız belə düşümr? Yəni bu yazıya
bizim uşağımıza ağıl vermək olur?

Elnarə Akimova: - Özü də ki,
indiki zamanın uşağı.

Seyvinc Nuruqızı: - He... Belir
uşaq şərinə baş alıb gedir. O şəri-
lərə uşağa votoni sevdirməkmi
olar? Artıq uşaq o şer seviyyəsində
düşümr axı. Uşağa başqa cür sev-
dimlə lazımdır yəni. Mən demirəm
vəton mövzusunda şer yazıl-
masın. Amma vəton mövzusunda
uşağa müasir düşüncənin insani
yazılmalıdır. Mən ümmüyyotla, hər
zaman deyirəm, bizim uşaq ədəbi-
yyatında primitivlik baş alıb gedir.
Çünki yazarlarımızın bəziləri, bö-
yük bir qismi primitiv düşüncəli
adamlardır. Müasir uşaq ədəbiyyatı
təndən xəbərləri yoxdur. Ümmüyyotla,
dünya uşaqlarının mən düşün-
düyündən xəbərləri yoxdur. Ona
görrə də, mən düşünürəm ki, bugün-
kü vəton haqqında yazılan şerlorə,
müharibə haqqında yazılan şerlorə-
lə biz uşağa votoni sevdirdə bilmə-
rik.

Elnarə Akimova: - Seyvinc xā-
nım, bos uşaq yazan kimi necə düş-
ünürsüz, bu günün qəhrəmanları
kimdir uşaqlar üçün?

Seyvinc Nuruqızı: - Uşaqlar
üçün bu günün qəhrəmanları mən
demirəm ki, xarici cizgi filmlorinin
qəhrəmanlarıdır. Bu günün qəhrə-
manları mən düşünürəm ki, çox
müasir düşüncə qəhrəman olmalı-
dır. Bütün primitivliklərdən kənar
olmalıdır. Uşaq elə tutur ki, primi-
tiv nəfəslər o ədəbiyyatda. Çünki
uşaq çox irəlilədir. Götürün uşağın
dərsliklorinə baxın. Uşaq nəyi öy-
rənir? Və biz nəyi veririk uşağa?

biyyat hədisəsidir.

Seyvinc Nuruqızı: - Mən bir
məsələni demək istəyirəm. Hor
adam uşaq ədəbiyyatına gəlir və
hər adamda da yazıları orada şəxo-
ludur. Çünki uşaq ədəbiyyatı haq-
qında bizim geniş təsəvvürümüz
yoxdur. Bu gün uşaq mətni necə ol-
malıdır? Biz onu bilmirik. Bozən
bizim elə bir tənqidçimiz elə bir
əsrə haqqında, elə bir yazıcı haq-
qında o qədər böyük bir material
verir ki, əslində onun yazdığı uşa-
ğı olma verməklə böyük cinayət
işlədik. Məsələn, bizdə müsəbi-
qələr olur. O müsəbiqənin qalibləri
iştiratır. Bir diplom verirlər, 1000
mənat pul müqabilə verirlər və s.
Amma ki, əslində Şahla xanımın
kabinetində var. Keyt di Kamillən
üstü medallı, emblemlı kitabı.
Amerikada necədir? "Nyuberi" mükə-
fəti var. Hor il uşaq ədəbiyyatı
yazarlarına verilir. O mükəfətin
özünə medallı var. O medall haqq
olunur o kitabın üstünə. Valideyn
şeri mağazaya kitab almaq üçün.
O görür ki, artıq nüfuzlu adamların,
tutaq ki, Zahid müəllimin, Azər
müəllimin, Elnarə xanımın, Aygün
xanımın seçib bəyendiyi bir kitab
var. Bu kitabın üstündə bu medall
var, xüsusi emblem var. Onu uşağı-
na alır. Bizim valideyn nəyeyir?
Bizim valideyn şeri mağazaya, ki-
tabı varoqluyur, deyir "a, ne qəşəm
şekillər var, ne bəhəli kitabı". Al-
dı apardı uşağına. Amma üstündə o
kitabın içində o uşağı məhv eləyö
biləcək nələrə var.

Elnarə Akimova: - Bu yaxın-
larda külli-az sayında da bəto bir
problem aktuallaşırmıdır. Uşaq en-
siklopediyasının içi dini motivli
yönləndirmələrə zəngin idi. Siz
deyirdiniz kimi, bər-bəzəyi, illüstra-
siyası, filanı yerində, amma uşağı
məarifçilikdən ziyə mətə kənar sax-
layan, müvəhəmə toxumunu güclə-
ndirən mətnlər. Bəto kitablara

de, indiki də hamı elə bilər ki, ancaq
5, 6, 10 yaşa qədər olan uşağa şer
və hekayə yazmaq olar. Amma
mən sizə deyim ki, hal-hazırda ye-
niyemə uşaqlar üçün bir donu da
olunur no nəsr əsəri var, ne şer.

Elnarə Akimova: - Şahla xā-
nım daha çox hamı yaş arası uşaqlar
üçün mən kasadlıq var?

Şahla Qəmbərova: - Mən sizə
deyim bu deqiqə. Bizim kitabxana,
özünüz də adından görürsünüz ki,
Firdun bəy Köçörünün adı dəşir-
yir. İlk dəfə uşaq folklor antologiy-
yasını yarıdan böyük klassikimiz-
dir, böyük mütəfəkkirdir, ədəbi-
yyatşünasdır, alimdir. Azərbaycan
ədəbiyyatı tarixinin ilk yazarların-
dandır. Bu elə-bəlo deyil. Amma
uşaq deyəndə niyə bir hor dəfə
bağcandan, güldən, qurbağandan, çi-
çəkəndə yazırdı? 5 yaşında uşağı nə-
zərdə tuturuq. Bəst 13 yaşında uşaq
nəyi oxumalıdır? Mono bu çatmır.
Biz kitabxana olaraq sifirdən 18 ya-
şa qədər uşaqlara xidmət edirik.
Yəni institutun 1-lci kursuna ki-
mi. Yəni ona görrə də antologiya-
mız var, ensiklopediyalarımız var,
xidmət eləyirik. Amma 15 yaşında
uşaq gəlir ədəbiyyatı istəyir. Mən
ona ne verim? Bax, çox maraqlıdır.
Çox azdır uşaqlar yoxdur. Xarici
ədəbiyyat var, tərcümələr var,
rus ədəbiyyatından tərcümələr var,
vəssalam.

Elnarə Akimova: - Daha çox
hənsi yaş dövrünə aiddir bu mate-
riallar?

Şahla Qəmbərova: - Bizdə
ədəbiyyat, Azərbaycan uşaq ədə-
biyyatından sərbəst gedir, dünya
ədəbiyyatından gəlmir, 10 yaşa qe-
dər olan ədəbiyyatımız çox sayda-
dır. Amma 10 yaşından 18 yaş dö-
vrünə, yeniyetməlik dövrünə aid, de-
məklər olar ki, ədəbiyyat azdır.

Elnarə Akimova: - Milli matn-
lərdən sərbəst gedir də?

"Ədəbiyyat qəzeti"nin

nodir, hamısı özləri şeir yazıb qoyublar ora. Şərin birinin məzmununu deyim: "Dovşan qaçır, bork qaçır, qaçır. Ayı soruşur ki, sən niyə bork qaçırsan? Deyir sonin da moşqin tülkü olsaydı, sən mondan da bork qaçardın". Yaxşı, bizim olimpiya çempionlarımız moşqışi tülküdülmü? Bununla uşağa ne yördirdən, ay "Altun" nəşriyyatı? Sən uşağa ne verirsən?

Səvinc Nuruqızı: - Mən də baxmışam o dərsləyə. Hələ deyim ki "Altun" nəşriyyatı on yaxşı nəşriyyatlardan biridir. Rafiq müəllimin özü də çox savadlı adamdır. Mən onun kitablarını keçən il almışam. Yeniyetmələr üçün. Düzüldür, kitablar var, anıma hamısı tərcümədir. "Zənnim necə qabaqalamlı" yeniyetmə uşaqlar üçündür. "Necə olaçı olmalı", "Ləyaqətli necə olmalı", "Ədalətli necə olmalı", "Qeyriatlı necə olmalı" - bu seriya kitablarıdır. Amma biri də bizim yerli məhsul deyil. Hamısı tərcümədir. Mosolun, "Teas press" - "Üç alma" nəşriyyatı, əla işləyiblər. Kitabın işləməsinə şükərdür. Amma hamısı tərcümədir.

Qəşəm Nəcəfzadə: - "Üç alma" nəşriyyatı ilə mənim əlaqələrim var. Məndən də siyahı istəyiblər hənsi şairlərin əsərlərinin çap olunmasını istəyirsiniz? Bir də Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru, millət vəkili İsa Həbibbəyli də siyahı təqdim edib ora. Bizim son dövrdə müasir ədəbiyyatımızı onlar tədqiq edib və siyahı da veriblər. İndiyə qədər çap eddikləri xarici ölkə yazıçılarıнын əsərləri olubdur, çoxunu da mən redaktə eləmişəm. İndi Azərbaycan seriyasına da başlayacaqlar. Bayaq dediyim məsələyə gəlirəm. Bu saat uşaq ədəbiyyatının solğun vəziyyətdə olması, hətta kitab ehtiyatı və mənə ehtiyatın hələ solğun vəziyyətdə olmasının başında maliyyə mosolərləri dayanır. Mosolun, xarici ölkələrdə bələdiyyələr pul buraxırlar ədəbiyyata. Qeyri-Hökumət Təşkilatları var. İndi hər şeyi dövlətin üstünə atmaq olmaz. Dövlət kifayət qədər elədiyini eləyir. QHT-lərdir, bələdiyyələrdir, ayrı-ayrı iş adamlarıdır, yəni uşaq ədəbiyyatına maliyyə vasitəsi ayrılmadırlar ki, onun rəssamı da, onun redaktoru da, o müəllimin özü də çox keyfiyyətli bir şəkildə kitab buraxsınlar. Bunların hamısının başında maliyyə dayanır.

Şahla Qəmbərova: - Mən sizə deyim, Qəşəm müəllim, hər zaman maliyyəni fikirləşmək olmaz. Biz hər şeydə maliyyəni fikirləşsək, onda uşağa gedəcəyik.

Səvinc Nuruqızı: - Yox e, biz o yazarı tapaq, ondan sonra ona pul verək də. Yazır yoxdu axı.

Şahla Qəmbərova: - Mən kitabxanada sorğu keçirdim, uşaqların daha çox hansı kitabı ehtiyac var? Keçən il dərsləkdə vardı C.Cabbarlının rus bölməsi üçün "Diləro" əsəri. Hətta nazirlərdən mənə zəng vuruldu ki, o kitab lazımdır bizə. İnanın, kitabxanada biz o kitabı tapmadıq. Çünki rus dilindədir, təkrar nəşr olunmayıb. Amma dərsləkdə var, müntəzəbaldə da buna ehtiyac var. Bu klassiklərimizə hərdən məhrum olmaq lazımdır. Sonra baxdım, S.S.Axundovun "Qorxulu nağıllar", "Nuruəddin", "Abbas və Məleykə" və s. bunları da yoxdur. Təsəvvür eləyin Respubli-

ka Uşaq Kitabxanası bizim təşkilatısa, burada birçə nüsxə varsa, bu Respublikanın statistik hesablamalarına görə 2 milyon yarımdan çox uşağı var, 9 milyon. Bunun heç olması 1 milyonu məktəbə gədir, bəlkə də çox, düzdürmü? Deməli, bir kitabı 1 milyon arasında necə bölmək olar? Mümkün olan şey deyil. Mən kitab klubna zəng vururdum. Orada Elçin müəllim var. Dedin ki, Elçin müəllim, bəla bir şey var. Yəni dərsləkdə ehtiyac var, amma satışda bəla, birçə "Qanun" nəşriyyatı çıxardır, o da 14 manatdır. Axı hər adamın da gücü çatmaz 14 manatı gəlib kitabə versin. Dedi ki, Şahla xanım, siz narahət olmayın. Mətnləri siz tapın verin mənə, ilk nəşrləri, biz onun üstündə redaktə eləyirik, işləyirik. Nə isə. Onlar mənim maliyyə dostoyi istəməlidir. Mən onlardan maliyyə dostoyi, heç nə istəmədim. Qarşıqlıq ünsiy-

Elmaro Akimova: - Onlar çox nəfis tortilərlər idi. Mənimləndən tutmuş illüstrasiyalara qədər.

Şahla Qəmbərova: - Bəli, amma biz necə saxladığ "Borpa-nəşr-i"? Təsəvvür edin, elə kitab var ki, 1 ös yaş var. 1 ağı yaşında kitab hansı olubla ilə yazılmalıdır? Tobii ki, çoxu kirlə olubla, tatar olubla, köhnə latınla. Biz onu redaktə elədik, korrektə elədik. Biz elədik, yəni heç bir mətbəə orqana vermədik. Sonra Ələddin müəllim - "Rezonans" nəşriyyatında baxdılar onlara, bir də redaktə elədilər. Biz onu orijinalı dəyişməmək şərtilə, amma latın qrafikasına keçirdik ki, yəni uşaqlar on azından xəbərdar olsunlar. Məsələn, orada Ukrayna xalq hekayələri var; "Olçuk" əsəri, sonra rus xalq nağıllarına müraicət elədik. Biz çox işlədik, amma indi cavənləri çağırırsan deyirsən biz müsəbiqə keçirmək istəyirik, yazın varsa, biz sizə dəstək ola bilərik. Və yaxud da

uşaq yazarı kimi tanıyıq. Amma siz də şikayətlənirsiniz ki, uşaq ədəbiyyatı yoxdur, onların da soviyyəsi hamını öldürə kimi sizi də qane eləmir. Bu yazılan əsərlərin soviyyəsi başqa bir mövzudur, yəni biz burda yazıçılara dərslər keçmək niyyətində deyilik. Sadəcə, mən düşünürəm ki, əsas problem nədir? Bu gün vahid bir mexanizim yoxdur. Yazılan uşaq ədəbiyyatının seçilməsi, nəşri və bunun paylanması. Mosolun, tutaq ki, hansısa bir istedadlı yazıçı var, əsər yazıb, tutaq ki, o əsəri yüz tirajla çap eləyir. Bu hansı uşağa bəsləyəcək? Mən düşünürəm: sovet dövründə uşaq ədəbiyyatı tutaq ki, indikindən güclü idi, yaxşı yazılırdı. Amma o vaxt yaxşı yazılan əsər gəlib ucaq kəndə olan uşağa da çatırdı. Mosolun, "Pioner" jurnalı var idi, "Göyərçin" jurnalı var idi. Bunlar yüksək tirajla çap olunurdu, bütün evlərə, uşaqlara paylanırdı, bütün

Aygün Bağırli: - Mən mosol-çün deyirəm.

Şahla Qəmbərova: - Olsa da, birincisi, onlar kitablarının təqdimatını bizim kitabxanada eləyirlər. Biz çalırsınq ki, kitabların sayını çox götürək.

Aygün Bağırli: - Sizin təqdimatə nəçə nəfər gələ bilər, Şahla xanım?

Şahla Qəmbərova: - Aygün xanım, mən sizə bir şeyi deyim. Bizim kitabxanə tokə kitabxanə olaraq fəaliyyət göstərmir ki...

Aygün Bağırli: - Sizin kitabxanədən Respublikada bir dənədir. Mən ucaq kənddən danışım.

Şahla Qəmbərova: - Bizim kitabxanə elmi-metodik mərkəzdir. Yəni ucaq kəndlərdə də ədəbiyyat bizim kitabxanə vasitəsilə gəlib çatır. Yətarinecə o ədəbiyyatdan mənim kitabxanəmdə olmalıdır ki, mən rayon kəndlərini o kitabdan paylayım. Hər il mən rayon, kənd kitabxanəlarına yüzlərlə kitab göndərirəm, metodik vasitələri göndərirəm. Mən müəllif deyiləm, nə də ədəbiyyatçı deyiləm. Qəşəm müəllimin antologiyası varsa, onu göndərirəm, Zahid müəllimin kitabları varsa, onu göndərirəm.

Zahid Xəlil: - Biliyirəm. İndi Aygün xanım da deyir ki, sizin o göndərdiyiniz sovet dövründəki tirajda deyil.

Şahla Qəmbərova: - Tobii ki, o tirajda da ola bilər. O tirajla qəlməyən. Elə yazılanı 500-ə qaldıra, o tirajın on minə qalmasına çox var hələ.

Azər Turan: - Bu kifayət qədər prinsipial məsələdir. Amerikada 1927-ci ildə uşağ və gənclər üçün 31 milyon nüsxə kitab nəşr olunmuşdu. Əsəsin də Mark Tvenin "Tom Söyerin macəraları".

Qəşəm Nəcəfzadə: - Mən bayaq iki problem dedim. Bir yazıçının yaradıcılıq problemi dedim, bir də ikinci məsələdə həmin siz deyən problem idi. Burada yazıçı dediniz ki, necə eləyək ki, uşaq ədəbiyyatı inkişaf eləsin? Böyük müsəbiqələr təşkil olunmalıdır. Keçən il Tohsil Nazirliyi müsəbiqə elən elədi. Nəticəsi nə oldu? Comi 15 gün elanı saytlarına qoydular, sonra da saytdan çıxardılar. Onu nə mətbuatda verdilər, nə bir şey elədilər. Orada müəyyən qaliblər oldu. Bəs noticə nə oldu? Onların qalib gəldiyi əsəri mən haradan tapım? Nə çap edə bilərdik? Heç onu qiymətmədiklər. Sonra keçək televiziyanı. Televiziya Zahid Xəlilini "Cıraç" verilişi vardı. Hani o? Mikayıl Rzaqlu-zadənin "Kitab evi" verilişi vardı. Hani? Televiziya qarlı çə günündə də evlərə girir, amma o kitabı ora aparıb çatdırmaq olmur axı. Həmi televiziya baxır da. Seriallara baxırlar, amma bir uşaq verilişi olsa, həmin uşaq verilişinə deyək ki, Zahid Xəlili dövr əsərlər, kitabım göstərsələr, hər ay 5-6 kitab, - onsuz da çıxır bu, televiziya böyük rol oynaya bilər. Bu əlaqələr qırılıb, mexanizmlər itib. İndi Şahla xanım çox sağ olsun, bəylik işlər görür, ki, tablaları göndərir, ancaq bu oxucu arzularını, oxucu aclığını qarşılamır.

yot qurduq. O kitabı buraxdırlar. Gərək mən o kitabı götürürdüm, yadımdan çıxdı. Məktəb proqramına kömək elədik biz. Titul vəreqində də yazılıb ki, bu kitab F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının sifarişində çap olunub. Onlar bizə 50 dənə kitab verdilər. 4 manatdan da satışa buraxılıb. Heç bir problemi də yox idi, çox keyfiyyətli, çox qəşəm. İndi biz Zahirə xanımla keçən il işlədik. "Məktəb proqramına kömək". Hansı klassiklərimizin əsərlərini biz yığa bilərik, hansılar ki, artıq yoxdur kitabxanalarda. Biz onu işləmişik, siyahını tutmuşuq. İndi hər nəşriyyat ona getmir. Deyirik maliyyə dostoyi yoxdur, buraxma on min dənə, burax üç min dənə.

Elmaro Akimova: - Əksər mətnlər sadələşdirilir yoxu...

Şahla Qəmbərova: - Tobii ki "Borpa nəşr" işlədik biz. Elmaro xanım, siz bilirsiniz, "Borpa-nəşr" necə layihədir. Deməli, bizim uşaqlar Mikayıl Rzaqlu-zadənin tanınmalarıdır, bizim uşaqlar Rəşid bəy Əfəndizadəni tanımalıdırlar?

hənsisə bir mətbuatə çıxə bilmişsə, biz kitabxanə olaraq sizin aranızda vasitəçi ola bilərik. O doqquq qayıdıb deyir ki, mən oradan nə qədər pul alacağam? Sonin, hələ bir yazını bəyəninsinlər, ortalığa çıxart.

Azər Turan: - Bayaq Zahid müəllim haqlı dedi ki, müstəqilliyə qədər bizim uşaq ədəbiyyatımız çox qabaqda gəldi hər ədəbiyyatı idə və ona xüsusi hörmət edirdilər. Ona görə də bizdə Mirmehdi Seyid-zadənin, Mikayıl Rzaqlu-zadənin, Zeynal Cabbarzadənin, Teymur Elçinin yeri görünür.

Elmaro Akimova: - İstərdim Aygün Bağırli də danışsın. Aygün xanım bizim Ədəbiyyat İnstitutunda son dövr uşaq ədəbiyyatı ilə bağlı silsilə arəşmələr aparır.

Səvinc Nuruqızı: - Sağ olsunlar bu qızlar, keçən il çox əziyyət çəkdi.

Aygün Bağırli: - Mən müəşahidə etirdim bayaqdan, çox maraqlıdır ki, uşaq yazarlarının özləri də bu gün uşaq ədəbiyyatının durumundan narazıdırlar. Yəni siz də Səvinc xanım, Zahid müəllim, biz əsas sizi

uşaqlar bu əsərlərlə tanış olurdur. Amma bu gün tutaq ki, hənsisə bir yaxşı əsər, şeir yazılır, o uşağa gəlib çatırmı? Yox. Siz bilirsiniz də, 2015-ci ildə Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda uşaq ədəbiyyatının problemləri ilə bağlı müəşavirə keçirdi. Bax, o müəşavirədən qazıncımız nə oldu? Uşaq yazarları ilə tənqidçilərin arasında elə bil ki, bir ünsiyyət yaranadı ondan sonra. Mosolun, Səvinc xanım, Rafiq Yusifli, Reyhan Yusifli, çap olunan əsərlər haqqında, yeni nəşriyyatlar haqqında daim bizlə ünsiyyət yadırlar, əlaqə saxlayıb deyirlər ki, noyimiz çıxıb. Bu yaxşıdır, ədəbiyyatşünaslarla uşaq yazarlarının sıx ünsiyyəti olmalıdır. Amma mosolun, tutaq ki, Rafiq Yusifli, fəglunun əsərləri çap olunur yüz tirajla, o gəlib uşaqlara çatır, o öz məhdud dairəsində kimo vəro bilirsə, uşaq ancaq o əsərlə tanış ola bilər. Mənə elə gəlir, on əsas problem vahid mexanizmin olmamasıdır.

Şahla Qəmbərova: - Rafiq Yusifli, fəglunun əsərləri heç vaxt yüz tirajla çap olunmayıb.

müzakirə saati

Azər Turan: - Sizin də müsahibəyə böyük. Yazıqlar Birləşmənin Uşaq ədəbiyyatı şöbəsinin rəhbəri kimi.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Bəli. Yazıqlar Birləşmənin Uşaq ədəbiyyatı şöbəsinin rəhbəriyə. Mən dəfələrlə demişəm, lap rəhbərliyə qədər demişəm. Anar müəllim də bilir. Yaxud güclü orta məktəbləri, universitetləri. Zəhid Xəlil də deyir ki, 3-cü sinifdə bir şəri keçirilir. Sən məktəb dəvət eləyə bilərsən ki, Zəhid müəllim, bu şəri gətir. Zəhid müəllim gətirib o şəri özü keçsə, daha keyfiyyətli olar. Və ya hansısa başqa bir şairimiz.

Elnarə Akimova: - Mən istəyirdim bu gün biz daha çox uşaq ədəbiyyatının yaradıcılıq problemlərindən danışsaq. Yəni bu gün yazıqların mətnlərinin səviyyəsi, boşluqlar barədə...

Zəhid Xəlil: - Mən də elə onu düşünürəm. Çünki "Ədəbiyyat qəzeti" olaraq burada onun yaradıcılıq problemləri daha çox işıqlandırılmalıdır. Bilirsiniz, bəyaz səhəbt gətirdi, doğrudan deyirdim, məsələn, mən qəti bəlo yoldaşlardan inciyirəm ki, biz bir-birimizin əsərlərini oxumuruq. İnanın ki, heç kəs axıra qədər bir-birinin əsərini oxumayıb. Bax, "Cirtədən" dan danışırıq. Mənim Cirtədən bu boyda bir uşaqdır, bax bu boyda. O Cirtədən deyil. Bunun haqqında 4 monoqrafiyə yazılıb, hələ o yazan adam bilmir ki, bu Cirtədən bu boydadır? Və bu niyə bu boydadır? Bunun fəlsəfi nədir? "Zdravstvuy. Dırtıdan" kitabının axırında bəlo bir cümle yazmışam. Deyirəm "Cirtədən, son çox balacasan ey, bu balacılığa nə edəcəksən?" O deyir ki, balaca açarlar böyük qapılar açmaq olar, balaca qapıləmlə böyük tonqallar yandırmaq olar. Mən də deyirəm ki, Cirtədən, mən sən bilirsən niyə balaca demişəm? Çünki balaca uşaqlar gözəllə də bütün dünyanı görmək olar. Bu bizim yaradıcılıq probleminin başlanğıcıdır. Yəni biz balaca uşaq gözəllə də bütün dünyanı görə bilərik. Və mən, doğrudan, təəs-

süf edirəm ki, indi başqaları oxumaya bilər də, yoldaşım da, a kişi, sən mənim haqqında monoqrafiyə yazırsan, bunu bir aç oxu, sonra yaz da. Niyə bəlo bu qədər özərlər söyləyirsən? Aygün xanım, o vaxt sən mənə danışdın, bir ayı qız gəl-di yanıma. Mən də bu zaman oturub öz hekayələrimi təzədən oxuyurdum. Orada bir hekayə var - "Hec nədən yararlanmışam", deyir ki, "biri var idi, biri yox idi, bir adam var idi, o hec nədən yararlanmışdı. Başda hec nədən idi, amma paltarları əsl paltar idi..." Öz-özünə oxuyuram bunu. Fikirləşirəm bunu mən kim üçün yazmışam, hansı yaş üçün? Və indi sizin sualınıza cavab verim ki, bax 13-18 yaş arası uşaq onun arxasındakı fəlsəfəni görək duya bilsin.

Seynə Nuruqızı: - Mən kitabxanaya qonaq çağırmışdılar, böyük uşaqlarla, mən fikirləşdim ki, ay Allah, mən onlarla işləmişəm, götürdüm interneti vərəqlədim ki, nədən danışa bilərdim ki, onları məşğul eləyim. Kitabxananın "Göyçürşəgər" jurnalı çıxır, mən də onun redaktoruyam, orda Keyt de Kamellonun "Edvardın qeyri-adi sərgüzəştləri"ni törcümə edirəm, hər sayda biri verilir. Mən baxdım ki, 15, 16, 17 yaşlı uşaqlar üçün verilən əsərlər yəhəmişdi, hansını ki, bunlar oxumalıdır. "Kiloklə sovrulanlar" var idi, "Ac oyunlar" var idi, möhtəşəm əsərlərdir, baxdım ki, "Edvardın qeyri-adi sərgüzəştləri", yəni mən onu tutuq ki, 4-cü, 3-cü siniflər üçün verim. Nəyə görə salıblar? Fəlsəfi var əsərin. Bir donu çini oynucaqdı, doşan oynucaqdı. Ancaq qulaqları doşan donu rəsindən, ayaqları parçadandırı, bədəni çinidir. Bu oynucaq nəyə görə forqlonir? Nəyi ilə forqlonir? Nəyə əsərin qəhrəmanı olub? Ona görə ki, bu oynucaq qəlbində sevgi yoxdur. O sevgi bilmir. Sahibəsi onun üçün hər şey eləyir, onu saxlayır uşaq. Bu fəlsəfədir. Ona görə on verilib 15, 16, 17 yaşlı uşaqlara. Və mən həmin görüşdə onu danışdım. İnanırsız, o yashda uşaqlar

tam sakitliklə onu dinlədilər. Əsərdə o oynucaqın qəlbində sevgi yoxdur, o sevgi yoxdur. Mən cür yaranır və sonlara yaxın o artıq sevir. Növbəti sahibəsini, xəstə qızı o sevir. Deməli, biz uşaqları nəyi verməliyik? Necə sevmək olar. Nəyə necə sevmək olar, ananı necə sevmək olar. lap elə yanında oturan qızı necə sevmək olar? Uşaq bilməlidir.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Şöhlə xanım, uşağa necə öyrətmək olar ki, ananı necə sevmək olar?

Seynə Nuruqızı: - Mən deyim necə. Sən Makbratni var, Amerika yazıçısıdır. Verin internetdə onu axtarısa, cəmi 2 hekayəsi çıxıb onun. Hekayəsinin biri odur ki, "Mən soni çox, çox, çox sevirəm". İnanın, o hekayə bir dəne rəməndir. O hekayədən bütün dünya danışır. bala doşan ana doşana sevgisini izlər eləyir. Başlayır "ay ana, bilir-sən mən soni bu boyda sevirəm? Deyir bu boyda? Deyir ki, bax bu ağac boyda. Anası deyir ki, amma mən soni ağacın ən yüksək budadı boyda sevirəm. Deyir ki, yox, ana, mən soni o dağ boyda sevirəm. Ana cavab verir ki, amma mən soni o dağın üstünə çıxan günəş boyda sevirəm. Na boyda, na boyda, na boyda, axırda deyir ki, ana, mən soni bax burdan o çaya qədər sevirəm". Və bu arada ana onu o qədər siğalayır ki, bala yatır. O yatan soni soni burdan çaya və çaydan bura qədər sevirəm". Yəni o sevgi izah olundu da. Onu başqa na cür vermək olar uşağa? Biz yazı bilmirik, heç olmasa törcüm edək verək. Heç olmasa öyrənmək. Məsələn, mən indi bir seyr oxuyacam siza. Mən orada votanın ucalığını təsvir edəcəm. Bolko mənim özüme xoş gəlir onu təsvir etməyə. Deyir:

Bütlər yağışlar yağır çıq, çıq, çıq, yağışdan içib lələlər açib. Nəğmə söyləyir yəni navaqla Çə-ca-ça, çə-ca-ça Dünnyada na var Vətəndən uca?

Küleyi iltə, mehriban, xəlif, Dağqalar satır sahələ naxış. Ayaqlar altıda xəzəl xış, xış, xış. Günəşdən içib çəməni doşunca Dünnyada na var Vətəndən uca?

Şəh pürtdəyir budaqda par-par, Qıpqırmdıq bağqalarda nar. Qaranışıqlarla gələr ilk bahar Cücərar zəmi, bu yerlər yonca Dünnyada na var Vətəndən uca?

Elnarə Akimova: - İndi Seynə xanım, bu cür gözəl şeirdən neçə nəfərin, neçə uşağın xəbəri var?

Seynə Nuruqızı: - Problem də bundadı da.

Elnarə Akimova: - Şöhlə xanım, xəbərsizliyə görə kim günahkardır? Tutaq ki, Azərbaycanca hansı uşaq jurnalları çıxır? "Günəş", "Göyçürşəgər", "Göy qurşağı" və s. O redaktorlar zəhmət çəkəlməlidir, yaxşı müəllifləri axtarmalıdır, jurnalın yazı həyatına cəlb etməlidir. Necə olur Azər müəllim yaxşı müəlliflərə zəng eləyir, arayıq, yazıqlarını alır, ayda, iki ayda bir dəfə çıxan jurnalları yüksək səviyyədə hazırlamaq bu qədər çətin işdirmi? Məsələn, "Günəş" jurnalını mən ötən il Ədəbiyyat İnstitutunda elmi-yaradıcılıq müşavirəsinə hazırladığımda diqqətlə nəzərdən keçirmişdim. İnanırsız, çap olunan seyr nümunələrinin oksoriyətinin uşaq psixologiyasına qəti aidiyyəti yox idi. Yəni deməyim odur ki, redaktorların içində də bir yanlış, vətəndaşlıq duyğusu, meyar olmalıdır. Mənim oğluma hər dəfə məktəbdən verilir, "Göyçürşəgər" jurnalı alıb gətirir. Baxıram ki, Rafiq Yusifoglu maksimum şəkildə jurnalın yaxşı çıxmasına cəha göstərir.

Şöhlə Qəmbərova: - Bu dağıq uşaq jurnallarının oksoriyəti ancaq ad günlərinin təbrik etmək məqsədilədir. Filankosin uşağının bir şəkli qoyulur, nəvəsi, babası, dədəsi, nəsi-kökü təbrik eləyir. Həmişə reklamla müşğuldur.

Elnarə Akimova: - Kommersiya maraqları milli maraqları üstələyənə bəlo hallar baş verir. Sonra da deyirik maliyyə. Maliyyə ayrılır, zəhmət çək, vicdanla yanaş işinə.

Azər Turan: - Bunun qarşısını tapmaq çətin deyil ki. Bizim də qüsurumuzdur ki, o faktları gündəmə saxlamırıq. Açıq təqdirlər yazılır.

Şöhlə Qəmbərova: - Bilirsiniz, hansılar ki, özdildilər, onlara müdaxilə etmək olmur. Gəlir bəlo eləyir. Mən sizi necə yığa bilərdim? Bizim kitabxananın nazirlik tərəfindən təsdiq olunmuş Elmi Şurası var. Zəhid müəllim, Seynə xanım, uşaq yazıqlarının çoxu o Şuranın üzvüdür. Sadəcə, mən o Şuranın yığıncağında cavan yazarları və cavan rəssamları dəvət eləyə bilərəm. İstanilən dövlət qəzetində, yəni kim ki, bu sahəyə baxır, uşaq ədəbiyyatı sahəsinə baxırsa, biz müzakirə edək. Mən keçən il təklif elədim ki, gəlir respublikada bəlo bir addım ataq. Kəçərli hologramını təsis edək, Kəçərli mükafatı təsis edək, az miqdarda - 200 manat olsun, 300 manat olsun.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Yəni də maliyyə. Gördün?

Şöhlə Qəmbərova: - Onu mən verərəm, Qəşəm müəllim.

Seynə Nuruqızı: - Şöhlə xanım, heç olmasın maliyyə.

Şöhlə Qəmbərova: - Tutaq ki,

mənim kitabımı. Qəşəm müəllimin, Zəhid müəllimin kitabını çap eləyin, onu da vurun üstünə. O mükafat təsdiqlənmişdir o hologramla. Təsdiq olunmuş hologram olmalıdır. Hansı kitablara ki, ehtiyac var, çapdan çıxıb və artıq tirajı ehtiyacı var, biz o xüsusi hologramı vuracağıq. Qoy ildə 10 donə kitab çıxsin o hologramla, valideyn də bilsin ki, uşağına na alsın.

Aygün Bağırli: - Bizdə Ədəbiyyat İnstitutunda "İlin ədəbi yekunları" yaradıcılıq müşavirələri keçirilir. Son 3 ildir burada uşaq ədəbiyyatı haqqında xüsusi məruzə verilir. Uşaq poeziyası da mündədir. Mən poeziya nümunələri üçün Zəhid müəllimə zəng edirdim, stotun üstündə, siyirməsində na var, onu verir mənə. Həttə o yazma şəkildə. Seynə xanımə zəng edirdim. "Kaspi" qəzetində 2 şəri çıxırdı. Keçən il bir donə şeir kitabı olmadı sizdə. Əjdər Ağayevə bir donə şeir kitabı çıxırdı, o da illər boyu yazdıqlarını toplayıb nəşr eləmişdi. Yəni mən bədii nümunə tapıram ki, onun haqqında danışım. Yoxdur, şeir yoxdur.

Zəhid Xəlil: - Üzr istəyirəm, onunla əlaqədar mən istəyirəm Elnarə xanım onu münkündürsə, qeyd eləsin. Mən Akademiyanın o tədbirini xüsusi təqdir edirəm. Həqiqətən, İsa müəllim gələndən sonra uşaq ədəbiyyatı ilə bağlı ardıcıl müşavirə keçirildi, sonra o 2 cildlik ki, Məstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı çıxarıldı. Orada uşaq ədəbiyyatı haqqında çox geniş yer verilib. Günəy Qarayeva alı müəllif yazıb. Bütün bunlar hamısı onun göstərir ki, Akademiyə bu işə çox ciddi şəkildə yanaşır. Bilirsiniz, biz bu ədəbiyyata ağır çox ciddi baxırıq, əla nəliyyətlərimizi də hökumət qeyd eləməliyik. Akademiyamın o işini qeyd etmək lazımdır.

Qəşəm Nəcəfzadə: - Əsas məndir. Allah haqqı, istər böyük kitabı olsun, istər uşaq kitabı olsun, 1-ci məstəqilə baxan kimi qatlayıb qoyuram qırağa. Görürəm ki, bunun ədəbiyyatı dəxli yoxdur. Bax, məni diqqətdən fərqləndirir. Televiziyanın birində "uşaqlar yalan danışa bilərlərmi", ümumiyyətlə, yalan deyir, danışdırırsınız mövzusunda veriliş gətirdi. Uşaqları da yığiblər öyrətmisə. Biz də ekspert, psixoloq və mən - 3 nəfərlik. Aparı-çı də mikrofonu gətirir uşağa ki, "Yalan danışmısan?" Uşaq deyir yox. Artıq bu, bu gün bizim ədəbiyyatımıza başma götürən həmin o didaktik məhsuldur. Onun o "yox" deməyi. Veriliş canlı gətirdi. Qız o yana gedən kimi yavaşca buna dedim ki, "sən heç yalan danışmısan?" Dedi "hə". Dedi mənə? Dedi güldənirdim, anama dedim ki, qardaşım sındırıb. Dedi mən sən düzünü desən, ne olardı? Dedi anam mən öldürəcəkdik. Uşaq məni budur, bax bu uşaqla xəlviyə söhbətim. Ədəbiyyatı nədir? Xəlviyə obzərlə söhbət eləmək. Anma o qızın deməyi ki, "yalan danışmısan?" Bu da deyir, "yalan danışmamışam". "Bəli, uşaqlar, yalan danışmayın, yalan pisdir" - bu artıq bu gün ədəbiyyatımıza başma gətirən bir məhsuldu. Ondan canımızı qurtaraq.

Davamı növbəti sayımızda

Kəpənlərin qanadı zərif.